

Carillo'nun Kitabı

Carillo'nun Avrupa-Komünizmi ve Devlet adlı kitabı birçok kişi tarafından merakla bekleniyordu. İlk İspanyolca olarak yayımlanan bu kitap şimdi başka Avrupa dillerine de çevriliyor. Ancak, uyandırdığı meraka doyurucu cevaplar getirdiği söylenemez. Bir ilginç yanı, Carillo'nun, resmi parti teorileri dışında üretilen Marksist teori ürünlerinden haberi görünmesi, genel olarak Avrupa-komünizmine soldan yöneltilen eleştirileri karşılamaya çalışması. Örneğin Fransa Komünist Partisi yönetimi için kolaylıkla görmezden, işsizlikten gelinebilir sorulara karşı, bir şeyler söyleme çabasında Carillo. Ne var ki, partilerin resmi ideolojileri dışında oluşturulmuş teorik kavramları kendi mantığına uydurarak kullandığı için, sonuçta bir şey değişmiş olmuyor.

Avrupa-komünizminin bazı eksikliklerini kabul ediyor Carillo. Örneğin, Stalinizmin eleştirisinin yetersizliğini, çağdaş Batı toplumlarında devlet analizinin yetersizliğini söylüyor: «... proletarya diktatörlüğü ve benzer formüllerden vazgeçmek ya da demokrasiye saygımızı ilan etmek elbette ki yetersiz. Çağdaş gelişmiş kapitalist toplumun ve özellikle çağdaş devletin genel bir analizini yapmak gerekli.» Ancak, bu «analiz»in hangi amaçla yapılacağını da hemen ardından ekliyor: «Eğer sosyalist toplumun inşasına devlet aygıtını alet etmek istiyorsak, kapitalist devlet aygıtının egemen sınıfın aracı olduğunu gözönünde tutarak, bu aygıtın demokratikleştirilme imkânını kavramsal düzeyde geliştirmemiz gerekiyor.» Bundan anlaşılıyor ki, hedef baştan saptanmıştır: Devlet aygıtı demokratikleştirilecek! Ama yaptığımız iş eksik kalmasın diye, şimdi bir de bu hedefe uygun teori kurmamız gerekiyor: Nasıl demokratikleştirilecek? Demokratikleştirmeye bir kez karar verdiğimizize göre, biraz zorlansak da, bu işi yapmanın teorisini kuracağız elbette.

Oysa, böyle bir konumda teoriden beklenmesi gereken şey, öncelikle, kapitalist devlet aygıtını demokratikleştirmenin mümkün olup olmadığının araştırılması olmalıydı. Carillo'ya göre burjuva devleti, mücadeleyle, sınıfsal içeriğinden arındırılabilir bir kurum. Reformu, devletin demokratikleşmesi (ve aynı anda, burjuvazinin elinden çıkması) olarak görüyor. Bizce de yanlış olan bu. Dolayısıyla, kavramsal analiz kavramı üzerine ne kadar saygılı sözler de söylese, Carillo'nun gerçekte böyle bir saygısı olmadığı anlaşılıyor. Bu tavrın, Stalin'de cisimleşmiş pratikten farkı yok. Yani, pragmatik gerekçelerle alınmış bir politik kararın haklı gösterilmesi için teorinin bağimli bir araç haline getirilmesi.

Carillo'nun teori/pratik üstüne, özeti başlarında aktarılan düşüncesi de bu bağlamda anlam kazanıyor: «Ögeleri henüz tümüyle açıklığa kavuşmamış bu eğilim, teorik bir yapıcılıktan çok, politik çizgiyi ciddi bir özelleştirmeye tabi tutuyor. Böylece, pratiğin teorisinin önünde gittiğini bir kez daha görüyoruz.»

Sosyalist hareket içinde böyle bir «pratikçilik» eğilimi pek çok kimsenin hoşuna gider. Türkiye'de de böyle sözler çok sık söylenmiştir, ama genellikle daha «sol» tavrılar içinde söylenmiştir. Şimdi, Ca-

rillo, olabilecek en sağ tavır içinde aynı şeyi tekrarlıyor. Ancak, bizlerin alışık olduğumuz «sol» tavırlarla bu sağ tavrın nasıl özdeşleştiklerini izlemek ilginç.

Carillo'nun anlatmak istediği kısaca şu: Sovyet egemenliği altında yürüyen eski enternasyonalizm anlayışı Avrupa'nın Komünist Partilerine birçok şey kaybettirdi. Stalin'in anti-demokratik tutumu, ardından Macaristan, Çekoslovakya gibi olaylarla, sosyalizmin Avrupa'daki başarı şansı dondu. Bu arada Carillo'nun da partisini yürütmek için bu egemenlikten kendini kurtarması gerekti. Sovyet egemenliğinden çıkarken, aynı zamanda kendi vaad ettiği sosyalizmin çok demokratik olacağını söylemesi de mantıklı bir zorunluktur. Bütün bunlar, **politik durumun gereği olarak yerine getirildi**. Teorik bir analize dayandırılmadı. Böylece, «pratik teoriye öncülük etti». Yaşasın pratik!

Lenin'in «devrimci teori olmadan devrimci hareket de olmaz» sözünü tekrarlamakta yarar var. Ama bunu sırf, Carillo ve benzerlerini azarlamak için, donuk bir dogma gibi tekrarlamamızın da anlamı olmaz. Ne demektir, Lenin'in anlattığı? En basit biçimiyle şudur. Devrimci teori ile hareket etmediğimiz sürece, koşulların bizi sürüklediği yere gidiyoruzdur; «koşullar» ise, varolan durumumuzda, egemen sınıflarca yaratılmış olan etmenlerdir. Teorisiz pratikle hareket ettiğimiz sürece, egemen sınıfların ve konjonktürün çizdiği sınırlar arasında kıpırdamaktan başka bir şey yapamayız. Davranışımız görünüşte «sol» da olsa, sağ da olsa, sonuç budur.

Nitekim Carillo'nun bundan sonra anlattıkları, teslimiyetinin derecesini açık seçik gösteriyor. Bunlar, okunduğunda kolaylıkla saptanacak şeyler ama, biz gene de kısaca değinelim. Başta, «Tekelci Devlet Kapitalizmi» adlı, doğruluğu kendinden menkul «teori». Bunun zorunlu sonucu olan «geniş ittifak». Diyor ki Carillo, «işçi sınıfının kaderini tekelci olmayan en geniş sınıfların kaderine bağlamalı». Komünist Partisinin yöneticisi, işçi sınıfının kaderini, kendi deyimiyle «bir avuç» olan tekelci burjuvaların dışında kalan bütün burjuva kesimlerine **bağlarken**, o burjuva kesimlerin kendisine tamamen bağlı olduğunu çok iyi bilen sözkonusu «bir avuç tekelci» de durumdan son derece hoşnut olmalıdır. Bu temel anlayıştan sonra, Carillo'nun «tüm halkın çıkarlarını» savunan bir yeni «kamu düzeni» (bu, sosyalist iktidardan önce gerçekleşecek) üstüne, hele ordunun ve polis demokratikleşmesi üstüne dile getirdiği ütopyaları okumak artık o kadar şartıcı değil. Bütün bunlar kapitalist düzen içinde yapılabiliyorsa, sosyalizme ne gerek olduğunu da düşünebiliriz.

Carillo bu ütopyalarını, «devleti dönüştürme» kategorisi içinde hayal ediyor. «Dönüştürme» kavramının çarpıtılması bu. Marksist teoride bir çeşit «devleti dönüştürme» kavramı kullanılabilir, ama bu, varolan burjuva devletinin **kendi içinden dönüştürülmesi** değil, alternatif kurumlar içinde insanların kendi kaderlerini belirlemeyi öğrenmeleri anlamına gelir ancak. Üstelik, bu bile kısmi bir başarıdır; çünkü çağdaş toplumun hiyerarşik yapısı içinde bu türden kurumlar halkın **toplam kaderinin** belirlenmesini sağlayamaz. Bu nedenle, sözkonusu kurumlarda kendi politik olgunluk düzeyini yükselten kitlelerin **bu toplam kadere el koyacak politik konuma** erişmesi de zorunludur.

Kapitalizme hizmet eden aygıtların sosyalizme de hizmet edeceğini açık açık söyleyen Carillo, herhalde bundan devletin dönüştürülmesini anlıyor. Bizce bu aygıtlar amaçlarını ve neye yaradıklarını Carillo'dan daha iyi bildikleri için, **dönüşecek şey**, olsa olsa, bu aygıtlara teslim olan **sosyalizmdir**.

Carillo'nun kitabının ilginç bir yanı, Althusser'in «Devletin İdeolojik Aygıtları» kavramını ödünç almış olması. Bu, başlangıçta belirttiğimiz gibi, İspanya Komünist Partisi genel sekreterinin teorik atmosfere açık olduğunu kanıtlayan bir durum (Althusser'i, fazla partiri yaratmadan nasıl partiden kovacağını düşünen FKP yönetimine oranla olumlu bir not); öte yandan, Althusser'in bu kavramını da kendi işine gelecek biçimde değiştirmiş Carillo. İlk bir küçük çelişkiye dikkati çekelim. Althusser'in, içinde ideolojinin olduğu aygıtları devlete bağlama biçimi bize yanlış görünüyor: Carillo ise böyle bir kaygı duymaksızın benimsemiş kavramı. Öte yandan, devletin «bir avuç tekelci»den arındırılarak demokratikleşeceğini savunan Carillo'nun, Althusser diliyle «Aile DİA'sı» üstüne söz söylemesi ilginç. Devlet Tekelci Kapitalizmi hem bir avuç kişiyle sınırlı, hem de aile kurumuna kadar her yere girmiş.

Ama bunun ötesinde ilginç çarpıtma şurada yatıyor. Althusser'in bu teoriyi ortaya atarken getirdiği önemli katkı, ideolojik düzeyin de politik mücadelede özgül bir alan olduğunu kanıtlamasıydı. Ne var ki Althusser, ideolojik düzeyde mücadele verilirken, öbür düzeylerdeki politik mücadelenin ihmal edilmesini aklından geçirmiyordu (bu sayıdaki yazısında bunu çok açık bir şekilde dile getiriyor). Carillo ise, kendi reformist stratejisi içinde, cankurtaran simidi gibi sarılmış ideolojik mücadele kavramına. Çünkü böylece, bu oldukça zararsız görünüşlü mücadele biçimini ön plana koyup, başka mücadele biçimlerini savsaklama imkânını kazanıyor.

Althusser, devletin ideolojik aygıtları kavramını oluştururken, sınırsız, Sovyet devriminin hangi noktalarda takıldığını araştırıyordu. Devletin parçalanması yolundaki Leninist tezin yanısıra, devletin ideolojik aygıtlarının da parçalanması gerektiğini düşünüyordu. Bizce de, devletle ilişkisi olsun veya olmasın, varolan ideolojik biçimlenmelerin ve bunları üreten kurumların değişmesi gerekir. Alternatif yönetim kurumları gibi, bu tür ideolojik mücadele de elbette iktidardan önce başlamalıdır. Zaten bu düzeylerde belirli bir olgunluğa varılmadan iktidar bir hayal olduğu gibi, bir raslantıyla iktidar ele geçecek olsa, bunun nasıl kullanılacağı da bilinemez. Ne var ki, ideolojik mücadeleden anlaşılan olay ve başarısı da, kendi başına, buraya kadardır. İdeolojik mücadele, «kitleleri ikna etmek» değildir. Daha doğrusu, parlamentarist Komünist Partisinin oy verecek adam kazanma kampanyasının öteki adı değildir. Carillo bu kavramı son söylediğimiz bağlamda anlar gibi.

Buna bağlı olarak, bir başka önemli alana, belediyeler ve yerel yönetimler sorununa da değinebiliriz. Avrupa'da bu alanda mücadele, bazı ülkelerde ileri evrelere varmıştır. Türkiye için henüz boş bir alandır ve ciddiye alınması mutlaka gerekir. Ne var ki, bir sosyalist hareket, ilelebet belediyecilik yapamaz. Bu çok önemli alan, ancak genel politik iktidar mücadelesine bağımlı olarak ele alındığında gerçekten önemli ve belirleyici olur. Kendi başına bir amaç haline geti-

rildiğinde ise, Carillo'nun kabul ettiği tarzda bir ideolojik mücadele gibi, sosyalistler için bir avunma vesilesi olmanın ötesine gidemez. Devlet burjuvazide, belediyeler Komünistlerde oldukça, aslında kapitalist düzen daha da iyi işler, daha da sevimli olmayı başarır.

Sonuç olarak, Carillo yeni kitabında teorik bir uyanıklık göstermiş (teorik analiz yapma anlamında değil, tartışılan teorik konuları bildiği izlenimini vermek anlamında). Bugünlerin havasında uçan birtakım teorik kavramları kapmış ve kullanmış. Bunlarla, kitabının kelimelerini günün sözlüğüne uydurmuş. Ama Carillo'nun sözlüğünde bütün bu kelimelerin tanımları bizim bildiğimizden farklı. Fark, kısaca şu: Devrimci stratejiler için oluşturulmuş kavramların reformist stratejilere uyarlanması, Marksizmin «altyapı» kavramı ile burjuva iktisadının baraj, yol v.b. anlamına gelen «altyapı» kavramları ne kadar benzeşiyorsa, bu da öyle. ■